

Christian F. Rostbøll

Politisk teori og god statskundskab¹

Politisk teori anses oftest ikke som en nødvendig del af definitionen på god statskundskab. Det er en fejl, da der er behov for klargørelse og begrundelse af de normer og værdier, som politologisk forskning uafværgeligt bygger på. Politologer bør kunne forklare og forsvare de normer, som ligger bag deres undersøgelser, og de politiske strategier, som de anser som praktisk mulige. God statskundskab er ikke blot defineret ved metoden, men er tillige et spørgsmål om at bidrage til identifikation og løsning af vigtige politiske problemer. Normativ teori bør på sin side udvikles i dialog både med den forklarende statskundskab og offentligheden. Hvilken form for empirisk viden, der skal indgå i normativ teori, er afhængig af, hvor konkret dennes sigte er.

Er politisk teori en del af god statskundskab?² Med dette spørgsmål mener jeg ikke blot, om der er plads til politisk teori i den gode politologiske forskning og undervisning ved siden af den beskrivende og kausalteoretiske statskundskab. Spørgsmålet er ment mere grundlæggende: Er politisk teori en nødvendig del af god statskundskab? Kan man bedrive god statskundskab uden at integrere forskningen i politiske normer og værdiers begrundelse og gyldighed? I en artikel om god statskundskab i dette tidsskrift nævner Asbjørn Sonne Nørgaard (2007) ikke politisk teori som et nødvendigt aspekt,³ og hans position er ikke usædvanlig. Politisk teori anses oftest ikke som en integreret del af god politologisk forskning, men lever i en segregeret tilstand (Rothstein, 2005: 10f). Nogle gange spiller politisk teori endda rollen som den gode (videnskabelige) statskundskabs "anden" (Dryzek et al., 2006: 6f).

Mit fokus er ikke alt, hvad der går under betegnelsen politisk teori, men begrænser sig til normativ politisk teori, dvs. teori der beskæftiger sig med, hvilke værdier, normer og principper politiske institutioner bør indrettes efter, og politisk handling bør reguleres i henhold til. De fleste normative politiske teoretikere har ikke som mål at bevise værdiers absolutte eksistens – et mål som man ikke behøver at være videnskabelig værdirelativist for at anse som umuligt at indfri. Faktisk afvises eksistensen af absolutte værdier både af prominente analytiske politiske filosoffer som Brian Barry og John Rawls (Kelly, 2000: 227f) og af nutidens vigtigste tyske normative teoretiker Jürgen Habermas. Absolut viden forstået som viden om tingene i sig selv, viden uafhængigt af vo-

res menneskelige opfattelsesevne, sprog og kultur, er heller ikke noget, der kan opnås inden for andre videnskaber og bør derfor ikke afholde os fra at afsøge den viden, som vi kan opnå og har brug for (Putnam, 2002: 44f). Forskere, der har normativ politisk teori som deres felt, forsøger at afgøre hvilke politiske principper og normer, der understøttes af de bedste argumenter, de klareste og mest konsistente begrundelser, ikke i absolutte termer men for væsener “som os.”

Hvilken rolle, om nogen overhovedet, bør og kan den normative politiske teori således forstået have i politologisk forskning og undervisning? Statskundskabens særegne kendetegn – altså dét, der adskiller faget fra andre fag – anses ofte som at være dens fokus på at afdække årsagssammenhænge eller kausalrelationer (Nørgaard, 2007: 234; Ringsmose, 2005: 26). Der er naturligvis også politologer, der afviser denne søgen efter det generelle og nomotetiske og fremhæver det mere kontekstuelle og beskrivende, fortolkende og diskursanalytiske. Det vil bringe mig for vidt at komme nærmere ind på dette. Mit ærinde er at undersøge forholdet mellem den normative politiske teori og resten af statskundskaben, om den nu ser sig selv som kausalteoretisk eller mere beskrivende. Som samlebetegnelse for den ikke-normative statskundskab skal jeg bruge termen “forklarende statskundskab”, da dens fokus er at forklare, hvorfor og hvordan politiske fænomener finder sted. Mit spørgsmål er ikke blot, om den forklarende statskundskab behøver normativ politisk teori for at blive bedre statskundskab, men også det modsatte, om og hvordan normativ politisk teori har brug for forklarende politologi.

Statskundskab og neutralitet

Begrundelse af normer og værdier kunne måske anses som irrelevante for den gode statskundskab, hvis det kunne godtgøres, at den kan anses som en neutral videnskab, og hvis “er” kan holdes adskilt fra “bør”. Hvis den politologiske forskning kunne være helt værdifri og uden selvstændig effekt på den politiske virkelighed, som den studerer, så ville det måske ikke være så slemt, hvis den forklarende statskundskab ignorerede normativ politisk teori. Men jeg vil argumentere for, at disse hypoteser er uholdbare: Politologien kan ikke være neutral, og blandt andet derfor bør den forklarende statskundskab indgå i dialog med den normative politiske teori.

Neutralitet kan have forskellige betydninger, så lad mig præcisere, hvad jeg mener. Overordnet set henviser neutralitet til ideen om “ikke at tage side”. Jeg skelner mellem neutralitet i forskningsprocessen og resultatsneutralitet. Idealet om neutralitet i forskningsprocessen henviser til, at de mange valg, der tages i løbet af forskningsprocessen, valg af emne, problemstilling, metode osv. bør

være neutrale. Et ideal om neutralitet i forskningsprocessen ville betyde, at politologen ikke måtte være politisk eller normativt motiveret i sine valg, han eller hun må altså ikke vælge emne ud fra et ønske om at fremme visse positioner over andre, demokrati over totalitarisme, fred over krig, eller effektivitet over ineffektivitet (de-Shalit, 2006: 22-43).

Resultatsneutralitet henviser til, at resultatet af politologisk forskning ikke bør fremme én politisk eller normativ position over andre. Her taler vi ikke om forskerens motivation, men om de faktiske politologiske resultaters effekt på den politiske proces og forskellige normative positioner. Mit mål her er ikke at påvise fejl hos teoretikere, der forsvarer disse former for neutralitet, men derimod på den ene side at argumentere for, at manglende neutralitet ikke er et videnskabeligt problem og på den anden side at vise, hvorfor og hvordan dette gør det essentielt i højere grad at integrere normativ politisk teori og forklarende statskundskab.⁴

Ovenstående forståelse af neutralitet skal skelnes fra upartiskhed som et ideal for forskningsprocessen (de-Shalit, 2006: 30, 43-45). For mig at se er neutralitet hverken ønskeligt eller muligt – eller en forudsætning for at dyrke god statskundskab – men det betyder ikke, at der slækkes på det videnskabelige krav om upartiskhed. Upartiskhed betyder, at man ikke tillægger de forskningsresultater og argumenter, der understøtter ens egen politiske holdning, mere vægt end andre resultater eller argumenter. Man kan godt være motiveret til et bestemt forskningsprojekt ud fra en normativ position og anerkende, at resultaterne af ens forskning har en politisk effekt men samtidig opretholde idealet om upartiskhed i forskningsprocessen. Ens forskning kan godt støtte én side frem for en anden og være udført med denne motivation (altså være ikke-neutral), uden at forskeren har været partisk eller *biased* i hans eller hendes analyse eller diskussion af forskningsresultaterne. Dette er tilfældet, hvis sandheden, som forskeren så vidt han eller hun har kunnet afdække den, fremmer et bestemt politisk synspunkt.

Værdifri forskningsproces er umulig

Det er et velkendt argument, at videnskaben som sådan ikke kan operere helt uden værdier. Som et minimum må den bygge på værdien af at kende sandheden. Det er en værdidom, at det er bedre at kende sandheden end ikke at kende den. De, der mener, at videnskaben kan være værdifri, kan respondere, at det er rigtigt, at videnskab bygger på værdien i at kende sandheden, men at dette kun er én værdi, en ukontroversiel værdi og desuden ikke en *moralisk* værdi.

Hilary Putnam har i en klassisk artikel om “Fact and Value” argumenteret for, at det er for nemt og fejlagtigt at sige, at videnskaben kun bygger på

sandheden, og at dette ikke er en moralsk værdi. Videnskabelige udsagn har ikke den simple form: “ x er sandt, fordi x faktisk er tilfældet”. Snarere siger vi: “Vi ved, at x er sandt, fordi den måde, vi har fundet ud af, at x er sandt på, opfylder de kriterier, som vi har opstillet for, om noget er sandt”. Grundlaget for videnskaben er altså ikke sandhed, men hvad Putnam kalder “criteria of rational acceptability”. “[T]ruth is not the bottom line: truth itself gets its life from our criteria of rational acceptability, and these are what we must look at if we wish to discover the values which are really implicit in science” (Putnam, 1997: 341). Putnam taler om videnskab i det hele taget, men for politologer er værdien heller ikke sandhed men konsistens, kohærens, prediktabilitet, simpelhed osv. Alle disse er værdier, dyder ved en teori, ikke blot sandhed.

Kriterierne for rationel acceptabilitet er på deres side afhængige af vores værdier. Videnskaben, skriver Putnam (1997: 345), forsøger “at give en repræsentation af verden, som er karakteriseret af at være instrumentel effektiv, kohærent, omfattende og funktionel simpel. Men hvorfor?” Fordi vi værdsætter en sådan repræsentation af verden, den er en del af et godt liv og et godt samfund. Der er altså flere værdier involveret i videnskab end sandhed, og vi kan ikke vide, om vi har fundet sandheden uafhængigt af disse værdier (Putnam, 2002: 30-32).

Der laves nogle gange et skarpt skel mellem kausalteori, som kan være videnskabelig, og værditeori, som ikke kan være det. Men Erik Rasmussen (1968: 44), som laver denne sondring i sin klassiske lærebog *Komparativ Politik*, accepterer faktisk, at “sondringen er af rent logisk art, fordi vurderinger gør sig gældende i alle led af den kausalteoretiske forskning, og fordi enhver værditeori naturligvis rummer kausalteoretiske elementer”. Han anerkender altså, at forskningsprocessen ikke kan være værdineutral. Dette punkt ser der dermed ikke ud til at være uenighed om: Begrundelsen for, hvad der forskes i og hvordan, afhænger af normative vurderinger og interesser.

Enigheden om, at forskningsprocessen aldrig kan være helt og aldeles værdifri, betyder dog ikke, at der ikke er visse typer af værdier, som bør holdes uden for visse dele af forskningsprocessen. Kasper Lippert-Rasmussen (2005: 282f) påpeger ganske rigtigt, at hvorvidt en givet empirisk dom p er sand, er uafhængig af, om man normativt set finder det ønskeligt – og også af om man rationelt kan argumentere for det ønskelige i – at p faktisk er tilfældet. Om der fx. er en årsagssammenhæng mellem indvandring og sammenhængskraft, er uafhængigt af, om man går ind for indvandring eller ej, om man mener, sammenhængskraft er godt eller ej, og af om man ønsker, at indvandring er forenelig med sammenhængskraft eller ej. Det er et brud på, hvad jeg har kaldt upartiskhed, hvis man lader, hvad man ville ønske var tilfældet, påvirke ens domme angående, hvad der faktisk er tilfældet. Men at visse værdier skal hol-

des ude fra visse dele af forskningsprocessen er foreneligt med, at andre værdier påvirker andre dele af forskningsprocessen, blandt andet hvad det er relevant at forske i, og værdier angående, hvad god forskning er.⁵

Der hvor den primære uenighed opstår, angår hvorvidt de værdimæssige vurderinger og valg, der uundgåeligt indgår i forskningsprocessen, selv kan gøres til genstand for politologisk forskning eller må komme "udefra". Dette er kernen i spørgsmålet om den videnskabelige værdirelativisme, som her skal defineres som den tese, at værdidomme ikke kan bestemmes videnskabeligt. Værdirelativismen udgrænser værdidomme fra politologien, den anser dem for hinsides videnskabelig undersøgelse, hvilket tillige udgrænser det meste af den politiske idéhistorie og hele den normative politiske teori som uvidenskabelige (jf. Loftager, 1989: 95).⁶

Det er ikke mit sigte at forsøge at vise, at værdier kan begrundes rationelt eller videnskabeligt, men derimod at vise, at *hvis* normative vurderinger og valg er arbitrære eller subjektive, så er dette ikke blot et problem for normativ politisk teori men for hele politologien (faktisk for al videnskab). Den eneste måde, hvorpå man kan undgå dette problem, er ved at vise, at forklarende statskundskab og normativ politisk teori er væsensforskellige, eller at der er en kløft mellem "er"-udsagn og "bør"-udsagn. Med andre ord kræver det, at man mener – og kan vise – at det er muligt at lave empiriske undersøgelser, som er helt fri for normative vurderinger og valg, men det er der vel ingen, der mener. Hvis man anerkender, at sondringen mellem empirisk politologi og normativ politisk teori er analytisk og "et spørgsmål om sigte", som fx. Rasmussen gør (1968: 45), så har man også accepteret, at det er umuligt i praksis at lave empirisk og forklarende forskning uden normative præmisser (Loftager, 1989: 102). Ikke desto mindre tages Rasmussen ofte til indtægt for, at kausalteori kan være videnskabelig og objektiv, mens normativ politisk teori ikke kan være det. Men det holder ikke. Hvis al forskning bygger på værdier, så må vi enten acceptere, at al forskning er subjektiv, eller vise, at værdier ikke behøver at være subjektive.

Ovenstående er ikke ment som en afvisning af nytten i at skelne mellem forklarende statskundskab og normativ politisk teori, men det er vigtigt ikke at gøre denne sondring til en dikotomi (Putnam, 2002: 9ff). En sondring er noget, vi laver med visse formål for øje og betyder ikke, at alt på den ene side af sondringen er x og overhovedet ikke y, og alt på den anden side er y og slet ikke x (fx. hvis vi skelner mellem videnssamfund og industrisamfund, betyder det ikke, at der i et videnssamfund ikke er noget industri og omvendt). En dikotomi henviser til væsensforskelle, hvor der på den ene side kun er x og på den anden side kun y. Problemet opstår, når man anser forskellen på forklarende

politologi og normativ politisk teori som en dikotomi, hvor den første kun indeholder fakta, og den anden kun indeholder værdier. Intet kunne være mere forkert, og intet kunne være mere destruktivt for dialogen mellem forklarende og normative politologer. Som Putnam (2002: 44) påpeger, er det værste ved fakta/værdi-dikotomien, at den stopper enhver diskussion af værdiers gyldighed, fordi disse på forhånd anses som uden for enhver rationel diskussion. Det er lige så slemt, hvis den politiske teori kun interesserer sig for værdier og idealer og ser disse som uafhængige af fakta og kausalrelationer.

Som nævnt er der enighed blandt både tilhængere og modstandere af den videnskabelige værdirelativisme om, at værdier spiller en rolle i alle led af forskningsprocessen. Jeg vil gerne fokusere på spørgsmålet om, hvad man finder relevant at forske i, ikke fordi der er nogen, der skal overbevises om, at dette involverer værdier, men fordi der er uenighed om, hvorvidt begrundelsen af disse værdier er en del af god statskundskab. Der kan laves masser af beskrivelser, som er sande, og måske findes mange årsagssammenhænge, som er fuldt ud verificerbare og falsificerbare – men som ingen samfundsforskere ville spille deres tid på. Når vi bedriver forskning, er vi ikke bare drevet af en interesse i at finde sandheden om noget, men i at afdække relevante årsagssammenhænge og fakta. Men hvad er relevant? Som politologer kan man pege på, at forskningen skal være relevant i forhold til de værdier, som er indlejret i det politiske system og den politiske kultur. Men det skubber os bare et trin tilbage. For man kan spørge, hvorfor er *det* relevant? Vi kan altså ikke undgå det *normative spørgsmål* angående, hvilke spørgsmål der er relevante og hvorfor. Vi må spørge os selv: Skal samfundsforskere stå i den dominerende opfattelses tjeneste og afdække, hvad flertallet mener, er relevant? Bag dette kunne ligge en bestemt (ukritisk) forståelse af demokrati. Eller skal politologer være kritiske og selv afgøre, hvad der er relevante spørgsmål at få afdækket? Hvis det er tilfældet, og hvis vi ikke bare ønsker, at det er politologers arbitrære præferencer, der kommer til udtryk i politologisk forskning, så har vi brug for normativ politisk teori, der systematisk diskuterer, hvad der er legitimt og illegitimt, relevant og ikke relevant.

Resultater er ikke værdifrie

Alle politologer håber vel, at resultaterne af deres forskning har en værdi. Flere nævner selv et ønske om, at statskundskaben skal være nyttig, bidrage til at løse politiske problemer og til at ændre på tingenes tilstand (Ringsmose, 2005: 27; Pedersen, 1972: 27; Nørgaard, 2007: 253). De fleste af den politologiske forsknings resultater vil støtte nogle værdier og gå imod andre.⁷ Man kan sige, at resultaterne af politologisk forskning ikke i sig selv er et argument for noget, fx. for bestemte institutioner eller politikker. Men politologiske forsknings-

resultater tipper let balancen i den offentlige debat, og politiske strategier og beslutningsprocesser ville se anderledes ud, hvis forskere havde valgt at forske i noget andet eller havde opnået andre resultater. Her skal man også være opmærksom på, at mål ikke formuleres uafhængigt af midler: politiske værdier får “først deres nøjagtige bestemmelse i forholdet til den teknisk mulige realisering” (Habermas, 2005: 107). Det betyder, at selv hvis man som politolog – eller embedsmand for den sags skyld – ønsker at holde sig til midler og overlade målene (værdierne) til politikerne, er dette umuligt.

Pointen om, at resultater ikke er værdifrie, er mere kompliceret end som så. Når valgforskere fx. undersøger, hvorfor Socialdemokraterne har mistet opbakning siden 1990’erne og tabt de seneste valg (Brugge og Voss, 2007), er deres resultater naturligvis af stor værdi for socialdemokrater. Når man samtidig opstiller mulige strategier for politiske partier (Goul Andersen, 2007: 36) eller taler om, hvad der er praktisk muligt, så er man endnu tættere på det normative domæne. Det er man, da det praktisk mulige ikke bare er et empirisk men også et normativt begreb (Miller, 2008: 42f). Hvad politologer opstiller som praktisk muligt tager oftest hensyn til de normer, der eksisterer i samfundet – ikke bare de normer, forskere gennem empiriske undersøgelser har fundet ud af, at flertallet af befolkningen støtter, men de normer, som politologer mere eller mindre bevidst formoder er generelt accepteret og selv deler: Socialdemokraterne kan ændre politik (blive mere indvandringskritiske for eksempel) for at få flere stemmer eller forsøge at overbevise deres vælgere om deres politik, men de kan ikke købe sig til flere stemmer eller stemmemaksimere ved at opstille mere sexede kandidater. Bemærk her, at det afgørende ikke er, om en strategi er lovlig eller ikke, for loven kan ændres. Min påstand er, at det afgørende for politologers brug af et begreb om det praktisk mulige inkluderer en normativ dimension: Mere sexede kandidater ville måske øge stemmetallet, men det er ikke en acceptabel strategi, det er fx. ikke befordrende for demokratiets kvalitet.

Nogle gange foreslår politologer ganske vist strategier, som ikke er fremmende for demokratiet, fx. brug af former for politisk kommunikation, som ikke bygger på saglighed men på kyniske kalkuler om magtopnåelse. Her er min pointe, at politologer altid implicit begrænser deres anbefalinger pga. normer, men at disse ikke altid er de bedst begrundede normer, og det er i denne sammenhæng, at behovet for normativ politisk teori viser sig. Politologer bør kunne forklare og forsvare de normer, som ligger bag deres undersøgelser og de politiske strategier, som de anser som praktisk mulige. Fordi politologiens resultater og hvordan de fortolkes og formidles ikke er neutrale i forhold til de politiske spørgsmål, som de behandler, har vi et ansvar for at begrunde vores

forskning. Og denne begrundelse kan umuligt være værdineutral, men må inkludere et forsvar for de kriterier for relevans, man har brugt, og de normer, som påvirker, hvad man anser som praktisk muligt.

Det mål, som forskningen er værdifuld for, er ikke nødvendigvis partipolitisk (et ønske om at Socialdemokraterne vinder næste valg), eller drevet af et ønske om at fremme en bestemt politisk sag (fx. strengere indvandringslove), men kan være demokratiet selv. De strategier, som valgforskeren opstiller, er almindeligvis begrænset af, hvad han eller hun anser som normativt foreneligt med – men ikke nødvendigvis, hvad han eller hun anser som optimalt for – et velfungerende demokrati. Forskning behøver altså ikke at støtte et bestemt partis politik for at være værdibaseret eller normativ, den er det også, når den er nyttig for demokratiet – eller freden, velfærden, effektiviteten. Man kan sige, at det sidste er uproblematisk, da det er værdier, vi alle deler. Men en af de indsigter, som den politiske teori kan bidrage med, er, at demokrati ikke bare er demokrati, og fred ikke blot er fred, men at der er mange forskellige måder at forstå disse begreber på – og at der er bedre begrundelser for nogle end for andre. Der er behov for både at få klargjort de demokratiske præmisser, der ligger bag valgforskningen (for at blive ved mit eksempel) og for at overveje, om de er velbegrundede eller ej. Det er ikke umuligt, at fx. valgforskningen er med til ikke blot at opretholde et bestemt – normativt set uholdbart – demokratisyn men også til at skabe det. Desuden er der ingen garantier for, at støtten til demokratiet – eller til den bedst begrundede demokratimodel – bliver ved med at være alment accepteret.

Metode, teori og problemdrevet forskning

“God statskundskab defineres ved metoden ikke genstandsfeltet”, ifølge Nørgaard (2007: 234). Selvom det ikke er helt ved siden af, kan denne påstand være misvisende. Nørgaard har ret i den forstand, at man (næsten) aldrig som fx. referee eller underviser vil kritisere en artikel eller en opgave pga. dens genstandsfelt, hvis det metodiske er i orden. Men hans formulering er misvisende, idet den kan lægge op til den fortolkning, at det er fuldstændig ligegyldigt, hvad man vælger at forske i, så længe ens metode er i orden. Det ville være en stor fejl. Det må være en del af definitionen på god statskundskab, at den beskæftiger sig med vigtige og relevante spørgsmål. Og hvad der er vigtigt og relevant er et normativt spørgsmål. Politiske teoretikere kan bidrage til at afgøre, hvad det er vigtigt at opnå viden om for at kunne indrette vores politiske handling på en måde, så den så vidt muligt lever op til de bedst begrundede politiske principper. Man kan naturligvis sige, at politiske teoretikere kun kan

give gode begrundelser for, hvad der er vigtige problemer ved at følge deres metode, og sådan forstået har Nørgaard ret i, at metoden er helt grundlæggende.

Det, vi skal undgå, er, hvad Ian Shapiro har kaldt metodedrevet og teori-drevet forskning. Politologisk forskning er ofte styret af metoder og teorier, hvorimod den burde være problem-drevet, "hvormed der menes, at problemformuleringen ikke bare er et kunstprodukt af den metode og teori, som anvendes til at studere den" (Shapiro, 2002: 598). Ifølge Shapiro er mange (amerikanske) politologer så meget i deres metode eller teoris vold, at de kun ser verden ud fra dette perspektiv og forstår verdens problemer kun ud fra dette perspektiv, og "if the only tool you have is a hammer, everything around you starts to look like a nail" (p. 598). Fx. interesserer rational choice-teoretikere sig overordentligt meget for kollektive handlingsproblemer, selvom sådanne sjældent findes i den virkelige verden (Dryzek, 1995: 112; Rothstein, 2005: 8ff). Jeg vil ikke gøre mig selv til dommer over, i hvor høj grad danske politologer er i deres teories eller metoders vold – det ville i sig selv kræve en omfattende empirisk undersøgelse. Men jeg tror, at Shapiro har ret i, at det er en fare, og eftersom vi ofte følger amerikanernes hegemoni inden for disciplinen, bør vi også lytte til dens kritiske røster. Det er vigtigt at være opmærksom på, at vores metoder og teorier både muliggør forskning og sætter grænser for, hvad vi anser som vigtige problemstillinger.

Faren for at være teoredrevet eksisterer i lige så høj grad for politiske teoretikere, som den gør for den forklarende statskundskab. Politiske teoretikere kan være blinde over for, hvad der virkelig foregår i verden omkring dem pga. deres fokus på begreber og pga. manglende empirisk viden og dermed ikke være i stand til at afgøre, hvad der er de mest relevante problemstillinger. Avner de-Shalit (2006: 6) har argumenteret for, at der er en uheldig tendens til, at "politisk filosofi er blevet en praksis, som har sig selv som genstandsfelt" frem for at beskæftige sig med egentlige politiske problemer og med det, offentligheden finder vigtigt. Andre mener dog, at der de seneste ca. 20 år har været en bevægelse hen imod, at politiske teoretikere er begyndt at beskæftige sig mere med konkrete politiske problemer, end man gjorde i 1970'erne og 80'erne (Dryzek et al., 2006: 10f; Levy, 2007; Smith, 2004). For at undgå teori- og metodeblindhed er der behov for udveksling både mellem politiske teoretikere og den forklarende statskundskab og blandt forskellige metode- og teoriretninger.

Det er værd at opholde sig ved ideen om, at politologien bør være problem-drevet. Statskundskaben vil "være til nytte ved løsningen af samfundets politiske problemer" (Pedersen, 1972: 27). Man må her overveje, hvad der udgør et problem, og hvem der afgør, hvornår noget er et problem. På grund af politologiens tætte tilknytning til politisk praksis er det nærliggende at se politikeres

eller offentlighedens problemer som de problemer, der er vigtige for politologien at beskæftige sig med og finde løsninger på. Der er imidlertid to problemer her. For det første er det ikke umiddelbart tilgængeligt, hvad politikere eller befolkningen anser for problemer. fx. er det et normativt spørgsmål, hvorvidt man bør lytte til, hvad politikere og befolkningen selv siger og skriver, spørge dem i en traditionel meningsmåling eller bruge en *deliberative poll*. Hvilke af disse metoder kan afdække de holdninger, som man bør lytte til, når man vil afgøre, hvad der udgør vigtige politiske problemer?

For det andet kan der være problemer, som ikke bliver anset som sådanne af politikere eller offentligheden selv. Det er ikke tilstrækkeligt, at politologer er behjælpelige med at løse de problemer, som offentligheden har erkendt, at den har, den må også kunne sige noget om de betingelser og procedurer, under hvilke et samfund konstituerer noget som et problem. Der kan være spørgsmål, som politikerne ikke stiller og offentligheden ikke diskuterer pga. magtstrukturer og ideologier i samfundet. Hvis samfundsforskere skal have en kritisk funktion og ikke blot være teknikere, der bidrager med midler til givne mål, så må statskundskaben kunne begrunde normer for, hvilke betingelser der kræves for, at problemkonstituering foregår på en legitim måde. Man kan sige, at fremgang i samfundsvidenskaberne afhænger af løsningen på problemer, som offentligheden har, men hvad offentligheden anser som problemer afhænger af kommunikationsstrukturer, og derfor må samfundsvidenskaberne være kritiske over for det, Habermas kalder fordrejet kommunikation, dvs. kommunikation som ikke styres af de bedste argumenter men af forskellige former for magt (White, 2004: 328f).

Shapiros krav om problemdrevet forskning relaterer til den pointe om relevans, som jeg tidligere har været inde på. Der er millioner af hypoteser, der kunne testes, vores empiriske metode fortæller os hvilke, der *kan* testes, men ikke hvilke, der *bør* testes. Normativ politisk teori kan spille en rolle ved at bidrage til at begrunde, hvilke hypoteser er vigtige normativt set (Swift and White, 2008: 61f). Politisk teori er heller ikke begrænset af at finde problemer, som teorien ved, hvordan man løser. Den behøver ikke at bekymre sig om, hvorvidt spørgsmålene kan testes. Hvad der er et relevant problem, er dog ikke udelukkende et normativt spørgsmål. For at svare på, hvad det er vigtigt at studere, må man have både empirisk viden og normative teorier. Politiske teoretikere skal være empirisk velfunderede for at kunne bidrage med vigtige hypoteser og relevante problemer.

Normativ teoris brug af forklarende statskundskab

Det kan diskuteres, hvilken form for empirisk viden politiske teoretikere har behov for, når de udvikler normative teorier, og hvor i den normative teoretisering den empiriske viden kommer ind. Der er nogle politiske teoretikere, der mener, at empirisk viden kun er af betydning for implementeringen af de idealer, som filosoffer udvikler. fx. skriver Leo Strauss (1959: 61) følgende: "De fleste tidligere politiske filosoffer, på trods af eller nærmere pga. den ikke-historiske karakter af deres tænkning, skelnede som en selvfølge mellem det filosofiske spørgsmål om den bedste politiske orden og det praktiske spørgsmål, angående hvorvidt denne orden kunne eller skulle etableres i et givet land på et givet tidspunkt." Problemet med Strauss' beskrivelse er, at den anser spørgsmålet om den bedste styreform som uafhængig af empirisk viden. For mig at se er den forklarende statskundskabs resultater ikke kun relevante i forhold til spørgsmålet om implementeringen af idealer men tillige i udviklingen af disse.

For at komme videre med spørgsmålet om, hvilken form for forklarende samfundsvidenskab normativ politisk teori har brug for, er det nødvendig at lave en række sondringer. For det første må vi skelne mellem abstrakt politisk teori og mere konkret politisk teori. Der er forskel på hvilken empirisk og kausalteoretisk viden, der er relevant for at udvikle meget abstrakte politiske principper, fx. som de findes i menneskerettighedsformuleringer, og så at foreslå specifikke politiske institutioner eller at komme med specifikke policy-anbefalinger. Formuleringen af menneskerettigheder er afhængig af viden om den menneskelige natur (fx. at mennesker har en bevidsthed og er i stand til at tænke, tale, vælge og føle smerte) men også af mere end det. Religionsfrihed og tolerance er fx. ikke blot produkter af abstrakt tænkning men af den historiske erfaring med religionskrige og undertrykkelse af anderledestænkende. Nu er denne form for empirisk viden naturligvis ikke den, som den forklarende statskundskab fokuserer på. Det skal også nævnes, at udviklingen af rettighedstænkningen siden ca. 1990 har vendt sig mod rettigheder for nationale og etniske minoriteter, og at denne teoriudvikling i højere grad bygger på empiriske undersøgelser end tidligere rettighedsteorier (Levy, 2007).

Den viden, som den forklarende statskundskab bidrager med, er nok mere relevant for politiske teoretikere, der beskæftiger sig med styreformer, institutioner og specifikke politikker. Et oplagt eksempel er her demokratiteori. For forskere, der beskæftiger sig med deliberativ demokratiteori fx, er det oplagt at tage udgangspunkt i nogle af de demokratiske problemer, som den forklarende statskundskab har vist eksisterer. I en bog, hvor de anbefaler en "deliberationsdag" før præsidentvalg i USA, tager Bruce Ackerman og James Fishkin (2004) fx. udgangspunkt i empiriske undersøgelser, der viser amerikanernes mang-

lende politiske viden. Hvis vi ikke viste, at der var et sådant vidensproblem, var der ikke megen grund til at anbefale mere deliberation. Men det er ikke tilstrækkeligt at vide, at der er et problem, men også om den foreslåede kur (mere deliberation) faktisk virker. Her er der behov for empirisk forskning, der kan vise, om deliberation har de ønskede effekter – en forskning, som allerede finder sted (fx. Andersen og Hansen, 2007).

En anden form for empirisk viden, der kunne være relevant i denne sammenhæng, angår, om folk er villige til at deltage i den form for politik, som offentlig deliberation er. Et aspekt af spørgsmålet om villighed til at deltage i politik vedrører, hvorvidt folk mener, at de bør deltage. Det er omdiskuteret, hvorvidt udviklingen af normative teorier bør – og i givet fald i hvor høj grad – tage hensyn til folks normer og værdier. Der findes empiriske undersøgelser, der viser, at mange ikke synes om at blive udfordret af andre i offentlige diskussioner, og at man har en ret til ikke at blive det (Conover et al., 2002). Dette er undergravende for idealet om deliberativt demokrati, men behøver det at betyde, at idealet bør opgives? Her kan vi også skelne imellem, om noget er et universelt faktum om mennesker og samfund eller blot et faktum om specifikke samfund. David Miller (2008: 44ff) mener, at politiske teoretikere bør tage hensyn til de værdier, som befolkningen i specifikke samfund har, for det første fordi politiske principper bør være nogle, folk kan handle på baggrund af og for det andet for at undgå, at politisk teori bliver arrogant og paternalistisk.

Bagsiden af denne brug af empirisk viden er, at den kan gøre politisk teori konservativ. Det er ikke tilfældigt, at Platon, der ingen interesse havde i, hvad athenienserne mente, foreslog, at kvinder kunne blive politiske ledere, mens Aristoteles, der altid begyndte med athenienserne fælles værdier, forsvarede slaveri som naturligt. Man kan spørge, om den politiske teoris rolle ikke netop er at udfordre de normer og værdier, som folk har frem for at blive udviklet i konformitet med disse. Her burde man måske i stedet for at bygge på undersøgelser om specifikke samfund interessere sig for, hvad der generelt er gældende for mennesker og samfund. Hvis modstanden mod politisk deltagelse – for at blive ved mit eksempel – ikke er universel men et resultat af specifikke omstændigheder, hvorfor så tillade, at den begrænser de idealer, vi opstiller? Problemet er dog her, at det er vanskeligt for den forklarende statskundskab at afgøre, om noget er partikulært eller universelt, fx. at afgøre hvorvidt folk ville være mere villige til at deltage i politik under radikalt anderledes betingelser, end dem vi lever under i dag.

Miller har en vigtig pointe i forhold til faren for, at politisk teori bliver arrogant, hvilket den gør, hvis den slet ikke tager hensyn til de normer, der findes blandt dem, den henvender sig til. For mig at se bør normativ teoriudvikling

finde sted i dialog ikke blot med den forklarende statskundskab men også med befolkningen selv, men ikke på en måde som er ukritisk over for den. Politisk teori kan bidrage til “en kognitiv udvidelse af den demokratiske diskurs” ved at skelne mellem og klargøre forskellige normer og handlingsmuligheder, der ellers overses i den offentlige debat (Buchstein og Jörke, 2007: 36f).

Curt Sørensen (2005: 309f) påstår i en artikel, der forsvare den videnskabelige værdirelativisme, at normativ politisk teori har en tendens til at underminere pluralisme og blive totalitær. Sørensen har nok ret i, at nogle former for normativ teori bør “disciplineres” for ikke at blive paternalistisk, men han tager fejl, når han mener, at denne disciplinering kan varetages “af den videnskabelige værdirelativisme” (p. 310). Ifølge Sørensen bør den videnskabelige værdirelativisme være en “grundnorm” for politologien (p. 303f), og han giver flere normative argumenter for, hvorfor pluralisme er vigtig. Nu er det i sig selv bemærkelsesværdigt at bruge normative argumenter mod brugen af normativ teori. Desuden kan man ikke forsvare den videnskabelige værdirelativisme som en grundnorm med henvisning til andet end en uvidenskabelig præference uden at have modsagt værdirelativismens hovedpointe (at normer ikke kan begrundes videnskabeligt). Mit forslag ville være, at normativ politisk teori bør “disciplineres” af et tættere engagement med den forklarende statskundskab på den ene side og ved at indgå i dialog med offentligheden på den anden side (Bauböck, 2008: 59). Der er intet autoritært i at argumentere for sin egen position, det er der derimod i ikke at anse offentligheden som i stand til at tage stilling til de argumenter, som fx. normative teoretikere fremfører.

Jeg vil gerne slutte dette afsnit af med at advare imod, at vi går for langt med sammentænkningen af normativ og forklarende statskundskab og ophæver enhver arbejdsdeling, da dette ville føre til ensartethed og underminere de gevinster, der opnås ved dialog mellem forskere, der beskæftiger sig med forskellige aspekter af et forskningsfelt. Hvis vi alle gør det samme, så kan vi ikke lære af hinanden. Dialog er kun interessant, hvis vi *ikke* laver det samme, og hvis vi hver især er gode til det, vi gør.

Når politiske teoretikere udvikler normative teorier om nye muligheder for menneskelig politisk organisering, skal de være empirisk velinformeret, de skal kende til de vigtigste resultater fra den forklarende statskundskab, såvel som forskning fra andre fag. Men vi kan ikke forvente og bør ikke kræve, at politiske teoretikere ikke laver teorier, som indeholder empiriske antagelser, der hverken er eller kan testes empirisk. Hvis normative teoretikere kun kan udtale sig om, hvad der er verificeret og falsificerbart, kan de ikke gøre deres arbejde. Politisk teori vil blive uinteressant (Smith, 2004: 83f).

Der er en spænding mellem videnskabelig præcision og normativ relevans, som Rogers Smith (2004: 68) har påpeget:

Vi [politologer] forsøger at opnå videnskabelig viden om politik, dvs. beskrivelser, forklaringer og argumenter, som er så præcist formuleret, logisk stringente, veltestede og empiriske nøjagtige som muligt. Vi forsøger også at give substantielle, nyttige og normativt overbevisende svar på politiske spørgsmål, som vi ... anser som ekstremt vigtige ... Der en spænding mellem disse mål.

Vi kan have videnskabelig testet viden om meget få og ofte ikke de mest interessante årsagssammenhænge. Hvad der er normativt set mest relevant, kan ofte ikke testes. Som Jon Elster har påpeget, ligger problemet i den enorme vigtighed af kontekst. Rational choice-teori og kvantitativ analyse kræver abstraktion fra kontekst: De kræver, at man ser bort fra visse variable for at se sammenhængen mellem andre. Men som Elster (2007: 467) siger: "Analysis, teasing apart, is doable. Synthesis, putting together, is much harder, and perhaps impossible." Politisk teori er ofte, men langt fra altid, interesseret i de store billeder og kræver den form for syntese, som rational choice-teori og kvantitative metoder ikke kan give. Den er derfor nødt til at gå ud over disses resultater. Hvis vi vil opnå syntese og ikke blot analyse, så må vi bygge på en række forskellige metoder og bruge både forklarende og normativ teori.

Normer og forståelsen af politik

Indtil nu har jeg fokuseret på politisk teoris rolle i forhold til, hvad det er relevant at studere eller forske i og på dens rolle i forhold til videnskaberne egen normativitet. Afslutningsvis vil jeg gerne foreslå, at politisk teori også kan bidrage til at opnå en bedre forståelse af politik. Det er ikke sådan, at politisk teori bare handler om, hvad der bør gøres – men aldrig faktisk gøres – den kan også bidrage til en forståelse af, hvad der faktisk foregår i det politiske liv.

"Hvis politik inkluderer politisk teori, må studiet af politik også inkludere politisk teori" (Grant, 2002: 588). Politiske aktører anser sig selv som handlende på baggrund af grunde, blandt andre etiske og moralske grunde, og det er sådanne grunde, politiske teoretikere beskæftiger sig med. Hvis vi vil opnå en bedre forståelse af den politiske virkelighed, må vi også forstå, hvordan politiske aktører forstår sig selv. Og de forstår sig selv som (a) frie og ansvarlige, (b) som handlende af gode grunde og (c) som handlende af etiske grunde. Politiske aktører opererer altså ud fra et perspektiv, som ligner det, nogle politiske teoretikere opererer med. På denne måde er politisk teori en del af politikken selv. Hvis vi ikke inkluderer det normative perspektiv, får vi et fordrejet billede

af den politiske virkelighed – et billede, som lægger vægt på egeninteresse og vilje til magt.

Vi kan også se dette argument i Habermas' termer om forskellen på strategisk og kommunikativ handling. Strategisk handling er handling, som er rettet mod et mål, og hvor drivkraften typisk er egeninteresse. Kommunikativ handling er rettet mod gensidig forståelse, og motivet her kan siges at være mere ideelt. James Johnson (1993) har foreslået, at kommunikativ handling kan ses som en kausalmekanisme, som kan supplere rational choice-teoriens fokus på strategisk handling. Vi skulle altså opnå en bedre forståelse af politik, hvis vi forstod begge mekanismer. Vi kan ikke opnå en fuldstændig forståelse af politik, hvis vi ikke forstår, at politiske aktører ikke altid handler strategisk, men at de nogle gange handler af moralske grunde eller ud fra ønsket om at opnå gensidig forståelse. Der er lavet empiriske studier af blandt andet sociale bevægelser og policystudier, der viser vigtigheden af kommunikativ handling (Dryzek, 1995; 102f, 108).

I undervisningssammenhæng giver politologer ofte de studerende et kynisk billede af den politiske virkelighed. Dette er ikke blot farligt men også forfalsket og muligvis ophav til en selvopfyldende profeti. Der findes empiriske undersøgelser, der viser, at økonomistuderende er dårligere til at samarbejde end andre, og at dette skyldes, at de tilegner sig rational choice-teoriens antagelse om strategisk handlende aktører (Rothstein, 2005: 9). Nu understreger rational choice-teoretikere naturligvis, at deres antagelser ikke må forveksles med beskrivelser af den menneskelige natur, men det er ikke desto mindre uheldigt, hvis man uddanner dårlige medborgere ved at underminere de evner, mennesker faktisk har for at handle på baggrund af normer om gensidighed, tillid og solidaritet (2005: 9). Her kan den normative politiske teori være et korrektiv og supplement, ikke blot som en teori, der foreskriver, hvordan vi bør handle, men til at forstå, at meget politisk handling faktisk er baseret på normer, principper og idealer.

Noter

1. Tidligere versioner af denne artikel blev, under titlen "Politisk teori og idéhistorie set i relation til politologiens andre underdiscipliner", præsenteret på Årsmødet i Dansk Selskab for Statskundskab, Nyborg Strand, 25-26. oktober 2007 og for Statskundskabsgruppen på Institut for Statskundskab, KU, november 2008. Tak til deltagerne, særligt Henrik Bang, Tom Bryder, Jørn Loftager og Kasper Møller Hansen.

2. Loftager (2009) behandler et lignende tema, men da den udkom efter indsendelsen af indeværende artikel – og efter mit oprindelige oplæg i 2007 – diskuterer jeg ikke hans pointer.
3. Nørgaard (2007: 253) slutter artiklen med et citat af John Stuart Mill, men uden at se dennes normative indsigter som en del af definitionen på god statskundskab. Nørgaard har i en tidligere artikel argumenteret for, at empirisk samfundsvidenskab bør undersøge moralske motiver for politisk handling og værdier som “adfærdsdeterminanter” (Nørgaard, 1998). Dette kan udgøre et vigtigt aspekt af dialogen mellem forklarende statskundskab og normativ politisk teori, men det inkluderer ikke politisk-teoretisk begrundelse af normer og værdier som en del af god statskundskab.
4. Bemærk at neutralitet, som jeg har defineret det her, ikke er identisk med den videnskabelige værdirelativisme, som jeg diskuterer nedenfor. Videnskabelige værdirelativister vil være mere tilbøjelige til at kræve neutralitet i forskning og undervisning, men det er ikke en nødvendig konsekvens af deres position.
5. Den ene af *Politicus* referees på denne artikel nævner, at Lippert-Rasmussens argument indebærer, at “politiske værdier kan og skal holdes ude af forskningsprocessen”. Men som jeg læser Lippert-Rasmussen, er hans argument begrænset til en specifik del af forskningsprocessen og til en bestemt slags værdidomme – værdidomme angående hvorvidt det er godt, at specifikke empiriske domme er sande eller ej. Hvis man mener, (i) at værdidomme kan begrundes rationelt, som Lippert-Rasmussen gør, og (ii) at ens politiske holdninger er understøttet af rationelle argumenter, er der vel heller ikke nogen grund til at holde disse holdninger helt uden for forskningsprocessen, fx. som led i spørgsmålgenerering. For mig betyder dette, at forskerens værdier og politiske holdninger ikke blot skal ekspliciteres, som nogle værdirelativister kræver, men at de skal begrundes – og at denne begrundelse er en del af god politologisk forskning.
6. Den videnskabelige værdirelativisme indebærer naturligvis ikke, at politologien ikke kan beskæftige sig med folks værdier, fx. med betydningen af værdier for politisk adfærd. Dét, den udgrænses, er videnskabelig diskussion af værdidommens gyldighed.
7. Det er muligt, at der ikke er nogen, der vil benægte dette. Min pointe er, at politologer ikke tager ansvaret for effekten af deres forskning, og at de burde gøre dette ved normativt at begrunde de valg, de tager i deres forskning.

Litteratur

Ackerman, Bruce og James Fishkin (2004). *Deliberation Day*, New Haven: Yale University Press.

- Andersen, Vibeke N. og Kasper M. Hansen (2007). "How Deliberation Makes Better Citizens: The Danish Deliberative Poll on the Euro", *European Journal of Political Research*, vol. 46, no. 4, pp. 531-556.
- Bauböck, Rainer (2008). "Normative Political Theory and Empirical Research", pp. 40-60 i Donatella della Porta og Michael Keating (red.), *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective*, New York: Cambridge University Press.
- Brugge, Jimmy van der og Henning Voss (2007) "Årsager til socialistiske partiers tilbagegang i perioden 1990-2005", pp. 127-151 i Jørgen Goul Andersen et al. (red.), *Det nye politiske landskab: Folketingsvalget 2005 i perspektiv*, Århus: Academica.
- Buchstein, Hubertus og Dirk Jörke (2007). "Die Umstrittenheit der Politischen Theorie. Stationen im Verhältnis von Politischer Theorie und Politikwissenschaft in der Bundesrepublik", pp. 15-44 i Hubertus Buchstein og Gerhard Göhler (red.), *Politische Theorie und Politikwissenschaft*, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Conover, Pamela Johnston, Donald D. Searing og Ivor M. Crewe (2002). "The Deliberative Potential of Political Discussion", *British Journal of Political Science*, vol. 32, no. 1, pp. 21-62.
- de-Shalit, Avner (2006). *Power to the People: Teaching Political Philosophy in Skeptical Times*, Lanham: Lexington Books.
- Dryzek, John (1995). "Critical Theory as a Research Program", pp. 97-119 i Stephen K. White (red.), *The Cambridge Companion to Habermas*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Dryzek, John S. Bonnie Honig og Anne Phillips (2006). "Introduction", pp. 3-41 i John S. Dryzek, Bonnie Honig og Anne Phillips (red.), *The Oxford Handbook of Political Theory*, New York: Oxford University Press.
- Elster, Jon (2007). *Explaining Social Behavior: More Nuts and Bolts for the Social Sciences*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Goul Andersen, Jørgen (2007). "Samfundskonflikter, partier i bevægelse og vælgere med omtanke: Rids af en generel teoretisk ramme", pp. 11-56 i Jørgen Goul Andersen et al. (red.), *Det nye politiske landskab: Folketingsvalget 2005 i perspektiv*, Århus: Academica.
- Grant, Ruth W. (2002). "Political Theory, Political Science, and Politics", *Political Theory*, vol. 30, no. 4, pp. 577-595.
- Habermas, Jürgen (2005). "Videnskabeliggjort politik og offentlig mening", pp. 97-117 i Habermas, *Teknik og videnskab som "ideologi"*, Frederiksberg: Det lille forlag.
- Johnson, James (1993). "Is Talk Really Cheap? Prompting Conversation Between Critical Theory and Rational Choice", *American Political Science Review*, vol. 87, no. 1, pp. 74-86.

- Kelly, Paul (2000). "Political Theory in Retreat? Contemporary Political Theory and the Historical Order", pp. 225-241 i Noël O'Sullivan (red.), *Political Theory in Transition*, London: Routledge.
- Levy, Jacob T. (2007). "Contextualism, Constitutionalism, and Modus Vivendi approaches", pp. 173-197 i Anthony Simon Laden og David Owen (red.), *Multiculturalism and Political Theory*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lippert-Rasmussen, Kasper (2005). "Erik Rasmussens værdirelativisme: indhold og gyldighed," *Politica*, 37. årg., nr. 3, pp. 274-86.
- Loftager, Jørn (1989). "Saglig politisk argumentation? Kritiske bemærkninger til den videnskabelige værdirelativisme i politologien", pp. 95-117 i Steen Brock og Poul Pedersen (red.), *Dømmekraft: Objektivitet, subjektivitet og videnskab*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Loftager, Jørn (2009). "God statskundskab?," *Politica*, 41. årg., nr. 2, pp. 231-248.
- Miller, David (2008). "Political Philosophy for Earthlings", pp. 11-28 i David Leopold og Marc Stears (red.), *Political Theory: Methods and Approaches*, New York: Oxford University Press.
- Nørgaard, Asbjørn Sonne (1998). "Moral i politik?," *Politica*, 30. årg., nr. 4, pp. 388-404.
- Nørgaard, Asbjørn Sonne (2007). "God statskundskab: heksekunst eller håndværk?," *Politica*, 39. årg., nr. 3, pp. 233-255.
- Pedersen, Mogens N. (1972). "Nogle forskningspolitiske fodnoter til beretningen om behavioralismens gennembrud i statskundskaben", *Politica*, 5. årg., nr. 2, pp. 13-33.
- Putnam, Hilary (1997). "Fact and Value," pp. 338-362 i Louis Menand (red.), *Pragmatism: A Reader*, New York: Vintage Books.
- Putnam, Hilary (2002). *The Collapse of the Fact/Value Dichotomy and other Essays*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rasmussen, Erik (1968). *Komparativ Politik 1*, København: Gyldendal.
- Ringsmose, Jens (2005). "Den fysikmisundelige og antikvaren – et essay om politologer og samtidshistorikere", *Metode og Data*, nr. 91, pp. 20-28.
- Rothstein, Bo (2005). "Is Political Science Producing Technically Competent Barbarians?" *European Political Science*, vol. 4, pp. 3-13.
- Shapiro, Ian (2002). "Problems, Methods, and Theories in the Study of Politics, or What's Wrong with Political Science and What to do about It", *Political Theory*, vol. 30, no. 4, pp. 596-619.
- Smith, Rogers M. (2004). "Reconnecting Political Theory to Empirical Inquiry, or, A Return to the Cave?," pp. 60-88 i Edward D. Mansfield and Richard Sisson (red.), *The Evolution of Political Knowledge: Theory and Inquiry in American Politics*, Columbus: The Ohio State University Press.

- Strauss, Leo (1959). "Political Philosophy and History", pp. 56-77 i *What is Political Philosophy? And other Studies*, Chicago: Chicago University Press.
- Swift, Adam og Stuart White (2008). "Political Theory, Social Science, and Real Politics", pp. 29-48 i David Leopold og Marc Stears (red.), *Political Theory: Methods and Approaches*, New York: Oxford University Press.
- Sørensen, Curt (2005). "Videnskab eller ideologi? – et forsvar for den videnskabelige værdirelativisme, pluralisme og den videnskabelige autonomi", *Politica*, 37. årg., nr. 3, pp. 303-319.
- White, Stephen K. (2004). "The Very Idea of a Critical Social Science: A Pragmatist Turn", pp. 310-335 i Fred Rush (red.), *The Cambridge Companion to Critical Theory*, Cambridge: Cambridge University Press.